

РОЖЕНКООлександра Вікторівна
rozh-ov@ukr.net

УДК 005.591.3:339(477)-047(045)

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК
ФАКТОРИ ЇХ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ****ХАЙЛОВА**Тетяна Володимирівна
tvha@i.ua**TRENDS OF DEVELOPMENT OF BUSINESS
ENTITIES IN UKRAINE AS FACTORS OF
THEIR STATE AND LEGAL REGULATION**к.е.н., доцент, Криворізький
навчально-науковий інститут
Донецького юридичного
інституту МВС УкраїниDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1).3)канд.наук.держ.упр., доцент,
Донецький юридичний інститут
МВС України (Маріуполь)**ROZHENKO Oleksandra Viktorivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Kryvyi Rih Educational and Scientific Institute of Donetsk Law Institute of Internal Affairs of Ukraine**KHAILOVA Tetiana Volodymyrivna** – PhD in Public Administration, Associate Professor, Donetsk Law Institute of Internal Affairs of Ukraine (Mariupol)

Виявлено тенденції розвитку суб'єктів господарювання в Україні, що є чинниками для формування соціально-економічних напрямів їх державно-правового регулювання, враховуючи всю різноманітність характеристик їх функціонування. Досліджено співвідношення динаміки обсягів ВВП в Україні з динамікою ВВП у світі. Досліджено структуру валового внутрішнього продукту України та виявлено десять галузей, питома вага у ВВП країни яких найбільша. Дослідивши структуру валового регіонального продукту та сальдо зовнішньої торгівлі, виявлено адміністративно-територіальні одиниці, в яких має місце найвища концентрація: м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області. За виділеними регіонами та Україні досліджено тенденції основних показників діяльності підприємств.

* * *

Выявлены тенденции развития субъектов хозяйствования в Украине, выступающие факторами для формирования социально-экономических направлений их государственно-правового регулирования, учитывая все разнообразие характеристик их функционирования. Исследовано соотношение динамики объемов ВВП в Украине с динамикой ВВП в мире. Исследована структура валового внутреннего продукта Украины и выявлено десять отраслей, удельный вес в ВВП страны которых наибольшая. Исследована структура валового регионального продукта и сальдо внешней торговли, выявлено административно-территориальные единицы в которых имеет место высокая концентрация г. Киев, Днепропетровская и Харьковская области. По выделенным регионам и Украине исследованы тенденции основных показателей деятельности предприятий.

* * *

Trends in the development of economic entities in Ukraine, which are factors for the formation of socio-economic areas of their state and legal regulation, taking into account all the diversity of characteristics of their functioning. Factors of state and legal regulation of economic entities in Ukraine, namely the branches of the national economy, as objects of such influence that need to be adjusted. The ratio of the dynamics of GDP in Ukraine with the dynamics of GDP in the world was studied, in Ukraine the decline in GDP growth occurred by 6.98% more than in the world. The identified trends are an important factor for the development and introduction of changes in state and legal regulation for the adaptation of domestic legal norms to European and world standards. The structure of Ukraine's gross domestic product was studied and ten industries with the largest share in the country's GDP were identified. By indicators: the share of gross regional product in total (%), indices of physical volume of gross regional product (in previous year's prices, percent), indices of physical volume of gross regional product per capita in Kyiv, Dnipropetrovsk and Kharkiv regions have the largest values by state, but with different rates of change. Examining the structure of gross regional product and the balance of foreign trade, identified administrative-territorial units in which there is the highest concentration: Kyiv, Dnipropetrovsk and Kharkiv regions. Studies of key performance indicators of economic entities show a decrease in the number of economic entities by 1.66%, an increase in the number of employees by 9.76%, an increase in sales by 87.62% and an increase in personnel costs by 124.65%. Trends of the main indicators of enterprise activity have been studied in the selected regions and Ukraine, the growth of the number of business entities in 2015–2019 is observed only in Kyiv. The generalizing factor in the context of this study is the level of profitability (loss) of all activities of enterprises, which during 2015–2019 increased by more than 200%.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, підприємство, тенденції розвитку, державно-правове регулювання, фактор**Ключевые слова:** субъект хозяйствования, предприятие, тенденции развития, государственно-правовое регулирование, фактор**Keywords:** business entity, enterprise, development trends, state and legal regulation, factor**ВСТУП**

У сучасний період турбодинамічності євроінтеграційних та глобалізаційних процесів, суб'єкти господарювання зазнають вагомих змін та збурень. Згідно із Законом України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» [1] вітчизняні суб'єкти господарювання розширюють

коло контрагентів, відбувається кількісне та якісне переформатування господарських зв'язків як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. У таких умовах вітчизняні суб'єкти господарювання потребують розроблення та застосування нових механізмів державно-правового регулювання, від якої залежить їхній розвиток та зростання економічного потенціалу

та, зокрема, створення надійної системи їх економічної безпеки. Першочерговим у цьому процесі є дослідження стану та виявлення тенденцій розвитку суб'єктів господарювання в Україні. Тому постійний моніторинг та аналіз розвитку суб'єктів господарювання України та пошук шляхів зростання ефективності їх діяльності є актуальним.

МЕТА роботи полягає у виявленні тенденції розвитку суб'єктів господарювання в Україні, які можуть бути факторами для формування соціально-економічних напрямів їх державно-правового регулювання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною основою роботи є наукові праці, законодавча база, ресурси Internet.

Під час дослідження використано: методи теоретичного узагальнення й порівняння у процесі вивчення тенденцій розвитку суб'єктів господарювання в Україні, аналізу й синтезу для визначення соціально-економічних факторів їх державно-правового регулювання, методи абстрагування та узагальнення для формування висновків стосовно формування напрямів державно-правового регулювання суб'єктів господарювання в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ

У процесі інтеграційного розвитку Україна знизилася свій рейтинг на 2 позиції, не змінивши оцінку 57 впродовж 2018–2019 рр., за глобальним індексом конкурентоспроможності [2]. Проте на основі дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами, в якій визначено сторонами Угоди важливість вільної та неспотвореної конкуренції у торговельних відносинах [3], є необхідним застосування нових механізмів державно-правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання в Україні, як основного напрямку забезпечення їх ефективного функціонування. Початковим етапом цього процесу є дослідження тенденцій розвитку суб'єктів господарювання в Україні, що потребує постійного моніторингу.

Динаміка структури валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності наведена на рис. 1.

Дані дослідження демонструють темп змін валового внутрішнього продукту галузей, які у 2015 р. мали найбільші частки, відповідно у низхідному порядку.

Отже, найбільшу частку у ВВП протягом усього періоду що досліджується займає КВЕД – «Податки на продукти». Станом на 2019 рік, найменшу частку з обраної сукупності галузей займає «Освіта» – 4,44 %, хоча на 2015 р. найменшу частку займала «Інформація та телекомунікації» – 3,65 %. Найбільшу позитивну динаміку за період що досліджується має «Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування» – 1,9 %, найбільшу негативну динаміку, відповідно, – Сільське, лісове та рибне господарство – 3,05 %.

Даний фрагмент дослідження демонструє фактори державно-правового регулювання суб'єктів господарювання в Україні, а саме галузі національної економіки, як об'єкти такого впливу, що потребують коригування.

Динаміка обсягів вітчизняного та світового валового внутрішнього продукту наведена на рис. 2.

Проведене дослідження стосовно динаміки обсягів вітчизняного та світового валового внутрішнього продукту демонструє, що як в Україні, так і у світі темпи зростання ВВП знизились, але в Україні таке зниження відбулося на 6,98 % більше, ніж у світі.

Виявлені тенденції можуть бути вагомим фактором та частковим підґрунтям для розробки та внесення змін у державно-правове регулювання до адаптації вітчизняних правових норм до європейських та світових стандартів.

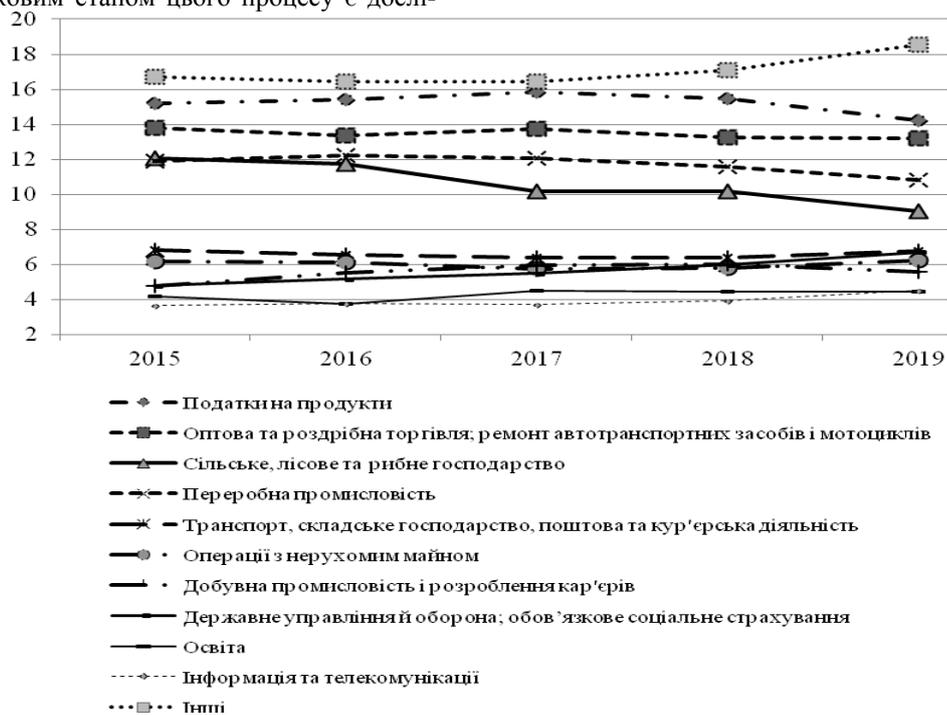

Рис. 1. Динаміка структури валового внутрішнього продукту, % [складено авторами згідно з [4]]

Рис. 2. Динаміка обсягів вітчизняного та світового валового внутрішнього продукту

Обраний період дослідження характеризується розвитком процесів децентралізації, згідно з [6], на зростання ефективності яких вагомо впливають тенденції розвитку суб'єктів господарювання в регіонах. Вивчення динаміки валового регіонального продукту за 2015–2019 рр. наведено у табл. 1, а саме за регіонами – «лідерами»: м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області. За показниками: частка валового регіонального продукту в загальному підсумку (%), індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року, відсотків), індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу вказані області мають найбільші значення по державі, але з різними темпами

змін. За показниками Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту вказані регіони мають позитивну динаміку, але в Харківській області – темп зростання найменший.

Проведене дослідження у даній частині визначило фактори державно-правового регулювання суб'єктів господарювання в регіонах, зокрема, вплив діяльності об'єднаних територіальних громад на розвиток суб'єктів господарювання у відповідному регіоні.

Дослідження сальдо зовнішньої торгівлі товарами, згідно з рис. 3, має виключне значення у глобалізаційних та євроінтеграційних умовах функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання.

Таблиця 1

Динаміка валового регіонального продукту [складено авторами на основі [4]]

№ з-п	Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення 2019/2015	
							абс.	відн.
Частка валового регіонального продукту в загальному підсумку (%)								
1	м. Київ	22,5	22,7	23,4	23,4	23,4	0,90	104,00
2	Дніпропетровська обл.	11,1	10,8	10,2	10,5	10,3	-0,80	92,79
3	Харківська обл.	6,1	6,3	6,5	6,3	6,6	0,50	108,20
Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року, відсотків)								
1	м. Київ	95,4	92,7	104,8	105,2	103,2	7,80	108,18
2	Дніпропетровська обл.	95,5	90,9	99,1	102,4	102,8	7,30	107,64
3	Харківська обл.	98,1	91,2	102,7	101,8	102,8	4,70	104,79
Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу								
1	м. Київ	95,4	92,7	104,8	105,2	103,2	7,80	108,18
2	Дніпропетровська обл.	95,5	90,9	99,1	102,4	102,8	7,30	107,64
3	Харківська обл.	98,1	91,2	102,7	101,8	102,8	4,70	104,79
4	Україна	93,7	90,6	102,9	102,9	103,9	10,20	110,89

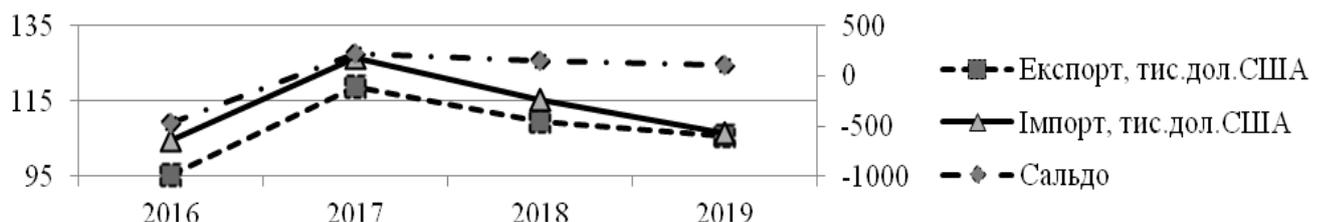

Рис. 3. Динаміка темпу змін експорту, імпорту та сальдо зовнішньої торгівлі товарами в Україні за 2015–2019 рр. [Складено авторами на основі [4]]

Так, рис. 3 демонструє перевищення темпів зростання імпорту темпів зростання експорту, що дозволяє сформулювати розуміння про негативне сальдо зовнішньої торгівлі, темпи зростання якого знижуються, але залишаються такими, що мають місце.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати висновки відносно факторів державно-правового регулювання у частині формування зовнішньоекономічної політики держави тощо.

Вивчення сальдо зовнішньої торгівлі товарами у розрізі виокремлених у даній статті регіонів-«лідерів» (рис. 4) дозволяє зробити висновок про те, що найбільшу питому вагу й за експортом і за імпортом займає м. Київ, питома вага Дніпропетровської області має друге місце у контексті даного дослідження, але за експортом більша ніж за імпортом. Третє місце за загальнодержавним рейтингом регіонів з експорту та імпорту має Харківська область.

Виявлені тенденції можуть слугувати факторами вдосконалення державно-правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання в регіонах, зокрема як розвиток процесів децентралізації.

Основні показники діяльності суб'єктів господа-

рювання, дослідження динаміки яких наведено у табл. 2, демонструють зменшення кількості суб'єктів господарювання на 1,66 %, зростання кількості зайнятих працівників на 9,76 %, зростання обсягу реалізованої продукції на 87,62 % та зростання витрат на персонал на 124,65 %.

У розрізі регіонів що досліджуються в даній статті, зростання кількості суб'єктів господарювання за 2015–2019 рр. спостерігається тільки у м. Києві, у Дніпропетровській та Харківській областях за цим показником – негативна динаміка (рис. 5).

Більш вичерпні висновки дозволяють зробити дослідження динаміки фінансових результатів підприємств України (рис. 6), а саме: питома вага підприємств, що отримали прибуток за період що досліджується не зазнала вагомих змін, фінансовий результат до оподаткування змінився суттєво зі значення – 348,47 млн грн у 2015 р. до 613,04 млн грн у 2019 р. Узагальнюючим показником у контексті даного дослідження виступає рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств, який упродовж 2015–2019 рр. зріс понад 200 %.

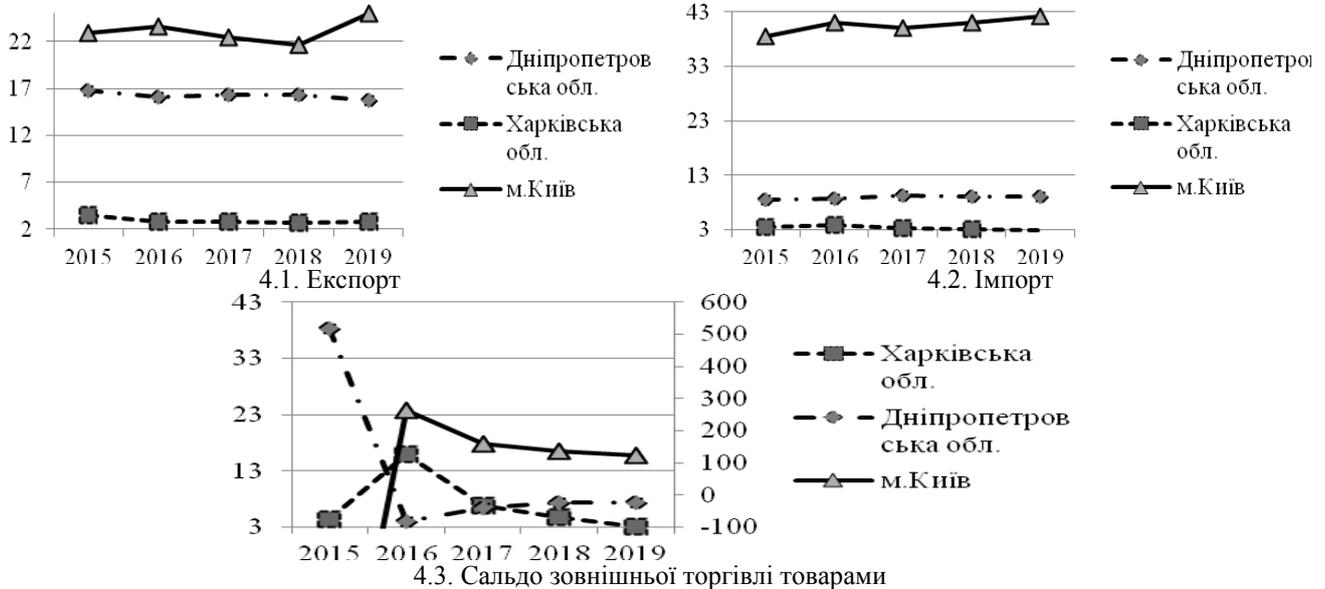

Рис. 4. Динаміка питомої ваги відповідних регіонів у загальному підсумку України за 2015–2019 рр. [складено авторами на основі [4]]

Таблиця 2

Основні показники діяльності суб'єктів господарювання [складено авторами на основі [4]]

№ з-п	Показник	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення 2019/2015	
							абс.	відн.
1	Кількість суб'єктів господарювання, одиниць	1974439	1865631	1805144	1839672	1941701	-32 738,00	98,34
2	Кількість зайнятих працівників, осіб	8331952	8244013	8271365	8661298	9145513	813 561,00	109,76
3	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	5716431039	6877077356	8467031958	10148847230	10725442974	5 009 011 934,90	187,62
4	Витрати на персонал, тис. грн	432096644,3	477294066,3	620357322,4	790694405,6	970688176,6	538 591 532,30	224,65

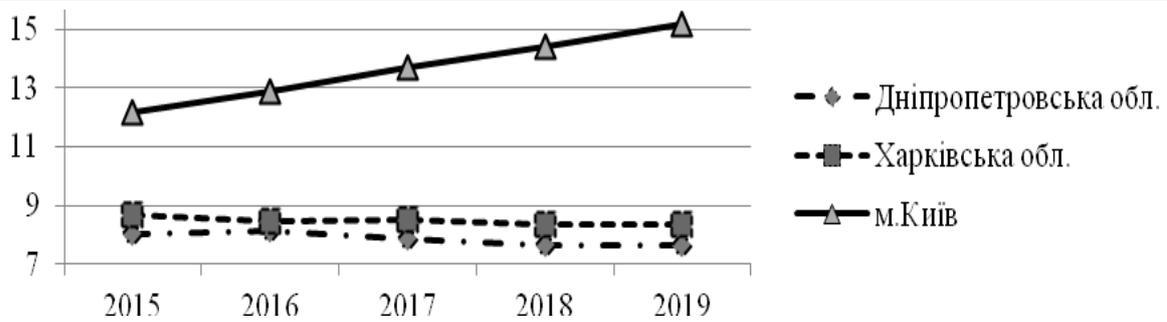

Рис. 5. Динаміка структури кількості суб'єктів господарювання за регіонами України за 2015–2019 рр. [складено авторами на основі [4]]

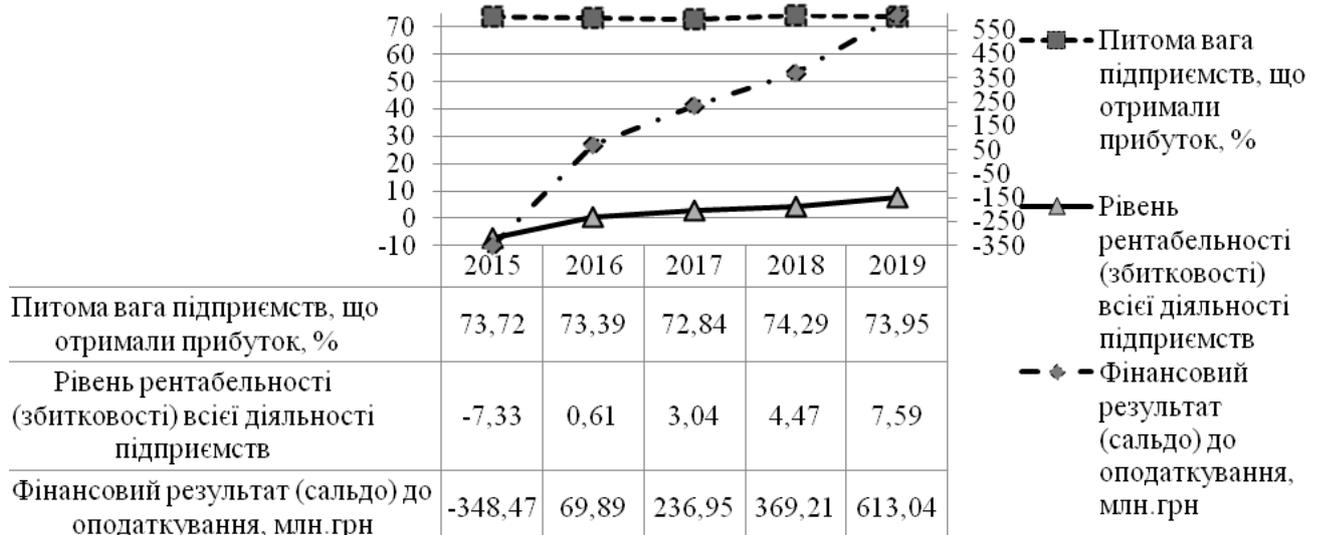

Рис. 6. Динаміка фінансових результатів підприємств України за 2015–2019 рр. [складено авторами на основі [4]]

ВИСНОВКИ

Виявлено тенденції розвитку суб'єктів господарювання в Україні, які можуть бути факторами для формування соціально-економічних напрямів їх державно-правового регулювання, а саме у напрямі: регулювання внутрішнього та зовнішнього ринків, зростання ефективності децентралізаційних процесів, регулювання трудових правовідносин, механізмів оподаткування тощо.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі. Закон України від 10.04.2008 № 250–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17#Text>
2. Global Competitiveness Report. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом і його державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
4. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Банк даних. Показники світового розвитку. URL: [https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=](https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.CD&country=WLD)

NY.GDP.MKTP.CD&country=WLD

6. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 01 січня 2020 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12055>

References

1. On ratification of the Protocol on Ukraine's accession to the World Trade Organization. Law of Ukraine of April 10, 2008 № 250–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17#Text> (in Ukrainian).
2. Global Competitiveness Report. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
3. Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union and its Member States, of the other part. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (in Ukrainian).
4. Statistical information. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian).
5. Data bank. Indicators of world development. URL: [https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=](https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.CD&country=WLD)
6. Monitoring of the process of decentralization of power and reform of local self-government as of January 1, 2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12055>